

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОНІМІЇ ПРИ ТВОРЕННІ ЕПОНІМІВ

SPECIFICS OF METONYMY IN THE CREATION OF EPONYMS

Остапенко М.П.,

orcid.org/0000-0002-6378-7467молодший науковий співробітник відділу загального мовознавства
Інституту мовознавства імені О.О. Потебні Національної академії наук України

Епоніми – це лексеми або словосполучення, утворені від власної назви з переосмисленням значення твірної основи. Таке перетлумачення може мати метафоричний, метонімічний або інший характер. У статті представлено класифікацію типів метонімічного перенесення, встановленого для епонімів зі словників, зазначених у тексті статті. Метонімію розглядаємо як зв'язок за суміжністю у когнітивному аспекті, що дозволяє співвідносити не лише предмети, але і події, процеси та явища, у яких ці об'єкти беруть участь.

На нашому матеріалі було встановлено такі підтипи метонімічних зв'язків: «божество-об'єкт», «діяч-об'єкт/явище», «заклад-об'єкт/суб'єкт», «місцевість-об'єкт», «народ-об'єкт», «зоонім-суб'єкт», «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт», «хрононім-об'єкт». Найчастотнішими типами метонімічного перенесення є «божество-об'єкт», «діяч-об'єкт/явище» та «місцевість-об'єкт». До непродуктивних типів належать «зоонім-суб'єкт», «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт», «народ-об'єкт», «хрононім-об'єкт». В останні роки актуалізовано тип «заклад-об'єкт/суб'єкт», що можна пов'язати із розвитком економіки та глобалізаційними процесами.

Імена богів можуть бути використані на позначення ототожнюваних або характерних цим божествам об'єктів дійсності (лат. *Juppiter* замість лат. *caelum*). Імена науковців та винахідників уживають для номінації досліджуваних, виявлених та винайдених об'єктів дійсності (Джон Дальтон вперше описав *дальтонізм*). Від назв заводів та корпорацій утворюють найменування для вироблених там продуктів (англ. *lemon* від назви компанії англ. *Lemmon*). Назви місцевостей використовують для номінації поширених там об'єктів (сир *бри* з регіону Бри). Деякі об'єкти, пов'язані з певним народом, отримують найменування від цього етноніма (англ. *betony* від племені лат. *Vettones*). Єдиним зафіксованим у межах дослідження прикладом метонімічного зв'язку «зоонім-суб'єкт» є найменування жриці-віщунки у храмі Аполлона у Дельфах (укр. *піфія*). Від хремотонімів може бути утворено назви для об'єктів, з ними пов'язаних, проте цей тип не є продуктивним (*аргонавти* від корабля Арго). Унаслідок часової суміжності утворено назви для деяких рослин та тварин (діал. укр. *михавівки* від свята Михайла).

Поява деяких епонімів може базуватись одночасно на декількох типах зв'язків. Такі одиниці відносимо до змішаного типу. Наприклад, метонімічний зв'язок «божество-об'єкт» може бути поєднано із метафорою, оскільки імена богів у поетичних творах набувають додаткових конотацій (*зефір* у значенні *легкий вітер*).

Ключові слова: епонім, епонімія, метонімія, семантична деривація, деономастична номінація.

The eponyms are lexemes or phrases formed from proper names due to the process of the rethinking of a derivational base meaning. Such an interpretation may be metaphorical, metonymic or otherwise. The article presents the classification of the types of metonymic transfer that were established for eponyms from selected dictionaries. We consider metonymy as a connection by contiguity in the cognitive aspect, which allows tracing a connection not only between objects but also events, processes and phenomena in which these objects participate.

The following subtypes of metonymic connections were revealed based on our material: «deity-object», «agent-object/phenomenon», «institution-object/agent», «locality-object», «nation-object», «zoonym-agent», «object-object/activity/agent», «chrononym-object». The most prevalent types of metonymic transfer are «deity-object», «agent-object/phenomenon» and «locality-object». Unproductive types are «zoonym-subject», «object-object/activity/subject», «people-object», «chrononym-object». Recently the type «institution-object/agent» has become more widespread. It could be explained by economic development and globalization.

The names of the gods can be used to denote identified or related objects of reality (Lat. *Juppiter* instead of Lat. *caelum*). The names of scientists and inventors are used to nominate researched, discovered or invented objects of reality (John Dalton first described *daltonism*). The factories and corporations give their names to the produced products (Eng. *lemon* from the company name Eng. *Lemmon*). Locality names are used to nominate widespread objects in that place (*Brie* cheese from the Brie region). Some objects associated with a particular nation or folk may get their names from the corresponding ethnonyms (Eng. *betony* from the Lat. *Vettones*). The only example of a metonymic connection «zoonym-subject» that we found is the name of an oracle of the Temple of Apollo at Delphi (Ukr. *піфія*). Chremonyms can be used to form names for related objects, but this type is not productive (*Argonauts* from Argo). Some plant and animal names were formed as a result of a time contiguity (Ukr. *михавівки* from St. Michael's Day).

Some eponyms derivation may have been based on several types of connections. We attribute such lexemes to the mixed type. For example, the metonymic connection «deity-object» can be combined with metaphor, as the names of gods in poetic works can acquire additional connotations (Ukr. *зефір* means light wind).

Key words: eponym, eponymy, metonymy, semantic derivation, deonomastic nomination.

Постановка проблеми. Питання вторинної номінації, зокрема деономастичної, ще з античних часів цікавило мовознавців. Уже в античній риториці I ст. до н. е. «*Rhetorica ad Herennium*»,

що приписують Цицерону, як ілюстративний матеріал до статті лат. *denominatio* (укр. *метонімія*) знаходимо: «*pro Libero vinum, pro Cerere frugem appellet*» [Rhet. ad Her., L. IV, C. XLIII, 2] –

«називають вино за ім'ям Лібера, плоди – за ім'ям Церери». Лібером давні римляни називали італійське божество землеробства та врожайності, а Церера була римською богинею родючості та хліборобства. Лінгвістичною категорією, яка до якої належать лексеми, утворені від власних назв, є *епонім* – лексема або словосполучення, що утворюється від оніма з переосмисленням значення твірної основи; в такий спосіб, термін *епонімія* є позначенням відношення між епонімом та твірним щодо нього онімом. Епоніми утворюються внаслідок метонімічного, метафоричного чи будь-якого іншого переосмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На теренах України епонімію досліджували такі науковці, як М. М. Дзюба, С. С. Єрмоленко, О. П. Ковальчук. У межах вивчення термінів окремих галузей знань епонімам приділили свою увагу, серед інших, Л. В. Стегницька, Г. П. Хирівська, І. Є. Томка (медицина), Р. Б. Микульчик Л. М. Конопляник (фізика), Л. Ф. Вдовиченко (філософія), Р. Я. Дмитрасевич (юридична психологія) та інші. Поза межами України епоніми та процеси їх творення входили в коло наукових інтересів таких науковців, як М. Г. Блау, Ж.-К. Буланже, В. Н. Губін, Ж. Лебук, Г. Стерн, М. Фрімен, В. Швайкарт, О. В. Суперанська, Н. В. Подольська та інші. Водночас є розвідки, де подібні деривати не отримують спеціального термінологічного виокремлення, наприклад, Є. С. Отін та Г. П. Лукаш вивчали власні назви, що набули додаткового конотативного значення, іменуючи такі одиниці *конотонімами*.

Метонімії присвячено деякі праці О. О. Потєбні, Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, О. А. Гапченко Л. О. Кудрявцевої, Є. Куриловича, Дж. Лакоффа, В. М. Русанівського, О. О. Тараненка, Дж. Тейлора, Р. Якобсона та інших. Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень явища метонімії, питанню метонімії у процесі творення епонімів ще не було приділено достатньої уваги. Наприклад, Г. П. Хирівська, вивчаючи фармацевтичну термінологію, серед якої і епоніми, вказує, що «*механізмом формування епонімічних термінів є явище метонімічного перенесення й пов'язують їх виникнення з історичним, соціальним, психологічним чи іншими позамовними чинниками*» [12, с. 111], проте не наводить детальної класифікації типів метонімічного перенесення, лише зазначає, що «*епонімічними найчастіше є ті терміни, які номіновано за іменами та прізвищами осіб їхніх винахідників або осіб, що якимось іншим чином дотичні до найменувань наукових понять чи появи цих термінів*» [12, с. 112].

У контексті параметру мотиваційних зв'язків між твірним онімом і похідним епонімом такий тип метонімії можна кваліфікувати як «діяч-об'єкт».

О. П. Ковальчук зазначає, що епоніми можуть бути утворені шляхом метафоричного або метонімічного перенесення, проте концентрує свою увагу на дослідженні лексико-семантичних полів, згадуючи про типи семантичного переосмислення власних назв побіжно [7, с. 167]. М. М. Дзюба, вивчаючи епоніми в українській науковій термінології, розглядає лише відантропонімні термінологічні одиниці [3, с. 16]. Для таких лексем характерним є метонімічне перенесення «діяч-об'єкт», відповідно інші типи не отримують достатнього висвітлення.

Глибоке теоретичне осмислення епонімії здійснив С. С. Єрмоленко, який серед основних параметрів дослідження та опису цього явища вбачає твірну одиницю (онім), похідну одиницю (епонім) та семантичний перехід від першої до другої [6, с. 222]. Дослідник вказує, що епоніми утворюються внаслідок «*перетлумачення – метафоричного, метонімічного чи ще в інший спосіб*», а «*семантика новоствореної одиниці є ідіоматичною і фігуративною*» [6, с. 206], наводить приклади таких семантичних змін та окреслює загальне коло проблем, що тут виникають.

Постановка завдання. Завданням цієї розвідки є представлення широкої класифікації типів метонімічного перенесення від твірного оніма до похідного епоніма.

Матеріалом для дослідження стали епоніми, виокремлені зі словників української (Етимологічний словник української мови у 7 томах, Словник іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука), англійської (Origins: An Etymological Dictionary of Modern English Еріка Партріджа) та французької (Dictionnaire étymologie de la langue française Альберта Доза) мов. Також принагідно було залучено інші словники та джерела.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ми розглядаємо метонімію як «зв'язок за суміжністю» у когнітивному аспекті. Як зазначає О. А. Гапченко, при традиційному підході центральне поняття «зв'язок за суміжністю» «локалізується в предметному світі, тоді як когнітивний підхід переносить його на концептуальний рівень», що дозволяє співвідносити не лише «предмети чи їхні частини, але й явища, події та процеси, у яких вони беруть участь» [2, с. 57].

У межах дослідження було встановлено такі основні типи зв'язків між твірним онімом та похідним епонімом: метафора, метоні-

мія та меморативний тип. Метонімічні зв'язки або зв'язки суміжності між твірним онімом та похідним епонімом представлені такими підтипами: «божество-об'єкт», «діяч-об'єкт/явище», «заклад-об'єкт/суб'єкт», «місцевість-об'єкт», «народ-об'єкт», «зоонім-суб'єкт», «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт», «хрононім-об'єкт». Представлена класифікація також враховує тип твірного оніма та значення похідного епоніма.

Метонімічний зв'язок «божество-об'єкт».

Імена богів ще з давніх часів використовували для позначення тих об'єктів дійсності, з якими давні народи ототожнювали ці вищі сили. Давні римляни могли використовувати імена богів *Juppiter* [4, с. 567] et *Mars* [4, с. 620] замість *caelum et bellum* відповідно, оскільки Юпітер був божеством неба, а Марс опікувався війною.

Флора (лат. *Flora*) була римською богинею розквіту та весни, і зараз лексемами укр. *флора* [ЕСУМ 6, с. 111], англ. *flora* [OED], фр. *flore* [CNRTL] називають сукупність усіх видів рослин, що ростуть на певній території або росли на ній в минулі геологічні епохи, рослинний світ взагалі або сукупність бактерій [СУМ 10, с. 607]. Лексеми укр. *фауна* [ЕСУМ 6, с. 80], англ. *fauna* [OED], фр. *faune* [CNRTL] використовуються для іменування «сформованого історично тваринного світу, сукупності всіх видів тварин даної місцевості, країни або певного геологічного періоду» [СУМ 10, с. 570], що отримав свою назву від імені сільської богині *Фауни* (лат. *Fauna*). Лексеми у такому значенні ввів у вжиток Карл Лінней, назвавши так свої відомі наукові праці лат. *Flora Suecica*, 1745 (Шведська флора) та лат. *Fauna Suecica*, 1746 (Шведська фауна).

Імена богів використовуються для творення епонімів, що позначають не лише ототожнювані з цими божествами об'єкти, а й пов'язані явища. Наприклад, лексеми укр. *еротичний* [СУМ 2, с. 486], англ. *erotic* [OED], фр. *erotique* [DÉLF, р. 289] (а також *еротика*, *еротизм* [СУМ 2, с. 486]) «пов'язаний з чуттєвістю та бажанням» було утворено від імені грецького бога кохання *Ероса* (д.-гр. *Ἔρως*), а слова англ. *martial* [OED], фр. *martial* [DÉLF, р. 461] «бойовий, пов'язаний з війною» (пор. англ. *martial arts* [OED] «бойові мистецтва») – від імені римського бога війни *Марса* (лат. *Mars*, родовий відмінок *Martis*).

Метонімічний зв'язок «діяч-об'єкт/явище».

Імена науковців та винахідників використовують для номінації досліджуваних, відкритих та винайдених об'єктів дійсності. Наприклад, лексемами укр. *пульман* [CIC, с. 696], англ. *Pullman* [OED], фр. *pullman* [DÉLF, р. 597] називають спальний вагон,

винайдений Джорджем Пульманом (англ. *George Pullman*). Від імен французьких винахідників (фр. *Maillot*, фр. *Chorier*) було утворено назву для сплаву міді з нікелем, залізом і марганцем, який вони створили: укр. *мельхіор* [CIC, с. 528], англ. *melchoir* [OED], фр. *maillorchort* [DÉLF, р. 467] та стягнена форма фр. *melchior* [DÉLF, р. 467]. Англійський вчений Джон Дальтон (англ. *John Dalton*) вперше описав часткову колірну сліпоту, що її було названо за іменем дослідника: укр. *дальтонізм* [CIC, с. 229], англ. *daltonism* [OED], фр. *daltonisme* [DÉLF, р. 227].

Від імен науковців утворюють назви для процесів, до відкриття яких ці дослідники були причетні. Наприклад, англійських хімік Джон Мерсер (англ. *John Mercer*) винайшов процес оброблення целюлозного або бавовняного прядива міцним розчином їдкого натру для надання їм м'якості, блиску, міцності та інших якостей [СУМ 4, с. 678], що отримав найменування укр. *мерсеризація* [CIC 531], англ. *mercerization* [OED], фр. *mercerisage* [CNRTL]; дієслова із цим значенням: укр. *мерсеризувати* [СУМ 4, с. 678], англ. *mercerize* [OED], фр. *merceriser* [CNRTL].

Назви вчень, наукових течій та поглядів, утворені від антропонімів, також мають метонімічний зв'язок з твірним пропріативом. Наприклад, німецький лікар Франц Антон Месмер (нім. *Franz Anton Mesmer*) є автором учення про «тваринний магнетизм», що полягає в уявленні про випромінювання планетами особливої магнітної сили, здатної лікувати хвороби. Відповідно, лексемами на позначення цього уявлення є укр. *месмеризм* [СУМ 4, с. 682], англ. *mesmerism* [OED], фр. *mesmérisme* [DÉLF, р. 471].

Варто підкреслити, що при метонімічному переносі «діяч-об'єкт» присутній меморативний компонент – такий епонім додатково має на меті увічнення в пам'яті винахідника чи відкривача.

Причиною появи метонімічного зв'язку може бути не лише відкриття нового об'єкта дійсності, а й просто його активне використання. Зокрема, назва рослини *деревій* в англійській і французькій мовах (англ. *achillea* [OED], фр. *achillée* [DÉLF, р. 9]) була утворена від імені відомого грецького героя Ахілла (д.-гр. *Ἀχιλλεύς*). За переказами, саме цей напівбог вперше використав деревій для лікування.

Також нами було виявлено приклади метонімічного зв'язку, коли діяч був пов'язаний з об'єктом іншим чином. Зокрема, французькому лікарю Жозефу-Іньясу Гільйотену (фр. *Joseph Ignace Guillotin*) помилково приписують винайдення пристрою для відтинання голови, хоча він лише

запропонував його використання у рамках ідеї гуманної страти (укр. *гільйотина, гільйотинувати, гільйотинування, гільйотинний, гільйотинований* [СІС, с. 199; СУМ 2, с. 70], англ. *guillotine* (n), *guillotine* (v), *guillotining* [OED], фр. *guillotine, guillotin , guillotinement, guillotiner, guillotineur* [D ELF, p. 713]. Іншим подібним прикладом є найменування способу політичної та економічної боротьби, що полягає в повному припиненні стосунків з певною державою, організацією, установою або окремою особою [СУМ 1, с. 21], що позначається лексемами укр. *бойкот, бойкотувати* [СІС, с. 125], англ. *boycott, boycotted, boycotter, boycotting* [OED], фр. *boycotteur, boycottage, boycotter, boycott* [D ELF, p. 108]. Англійські лексеми було утворено від імені англійського управителя маєтку в Ірландії Чарльза Бойкотта (англ. *Charles Boycott*), щодо якого орендарі вперше застосували подібний вид боротьби, та потім запозичено в інші мови. Коли почали застосовувати аналогічний вид примусу не лише до Бойкотта, а й до інших суб'єктів, унаслідок генералізаційної метафори лексема розширила своє значення.

Метонімічний зв'язок «заклад-об'єкт/суб'єкт». Від назв заводів та корпорацій утворюють найменування для вироблених там продуктів. Наприклад, сленгову лексему англ. *lemon* [EDME, p. 1775] на позначення заспокійливого було утворено від назви фармацевтичної компанії англ. *Lemmon*, що виробляла ці ліки [Etym]. Терміном укр. *лавсан* [ЕСУМ 3, с. 178], утвореним від акроніма лабораторії СРСР, що вперше виготовила цей матеріал на території Радянського Союзу (**Л**абора**т**орія **и**н**с**титу**т**а **в**ысо**к**омолеку**л**яр**н**ых **с**оединений **А**кадемии **Н**аук), позначають синтетичне поліефірне волокно, схожого за своїми властивостями на вовну [СУМ 4, с. 431].

Також назви об'єднань людей можуть стати твірними для найменування їх учасників. Наприклад, у французькій мові для позначення членів соціального клубу, присвяченого велосипедним подорожам (фр. *Touring Club de France*), було утворено лексему фр. *t c fiste* [D ELF, p. 702].

Метонімічний зв'язок «місцевість-об'єкт». Назви місцевостей використовуються для номінації поширених там об'єктів. Зокрема, з еменського портового міста Мох (араб. **ﺍﻟﻤﻮﺠﺎ**, англ. *al-Mocha*) до європейських країн експортували особливий сорт кави, що був відомий під назвою укр. *мокко* [СУМ 4, с. 781], англ. *mocha* [Etym], фр. *toka* [D ELF, p. 481]. На честь міста Макао (англ. *Macao*) було названо популярну на початку ХХ століття картярську гру укр. *макао* [СУМ 4, с. 601], англ. *macao* [OED], фр. *macao*

[D ELF, p. 447], оскільки це місто було відоме своїми закладами для азартних ігор. Іншим прикладом є назва золотої монети Візантії: англ. *bezant, byzant* [OED], фр. *besant* [D ELF, p. 85].

На території певних регіонів виробляють продукцію, що отримує свою назву за місцем виготовлення. Наприклад, особливий вид сиру англ. *brie* [OED], фр. *brie* [D ELF, p. 113] виробляють у північному регіоні Франції – Брі (фр. *Brie*). У французькому хуторі Шед (фр. *Chedde*) було вперше виготовлено вибуховий матеріал, що отримав назву англ. *cheddite* [OED], фр. *cheddite* [D ELF, p. 167].

Метонімічний зв'язок «народ-об'єкт». Деякі об'єкти, пов'язані з певним народом, отримали найменування від співвідносного етноніма. Наприклад, лексема англ. *betony* [OED], фр. *b toine* [D ELF, p. 85] (лат. *Betonica officinalis*) укр. *Буквиця лікарська* була утворена від назви народу, що проживав на території Луїзітанії. Цю рослину згадує Пліній, вказуючи, що її відкрили та активно використовували веттони (лат. *Vettones*): «*Vettones in Hispania eam, quae Vettonica dicitur in Gallia, [invenit]... fit vinum ex ea et acetum stomacho et claritati oculorum...*» [Plin. Nat. 25.43].

Метонімічний зв'язок «зоонім-суб'єкт». Єдиним зафіксованим у межах дослідження прикладом метонімічного зв'язку «зоонім-суб'єкт» є найменування жриці-віщунки у храмі Аполлона у Дельфах: укр. *ніфія* [СУМ 6, с. 550], англ. *pythonissa* [OED], *pythoness* [OED], *Pythia* [OED], фр. *pythie* [D ELF, p. 599], фр. *pythonissa* [D ELF, p. 599]. Лексему було утворено від імені змія-чудовиська Піфона (д.-гр. *Π θων*), який жив у печерах Парнасу. За переказами, Аполлон вбив Піфона та поховав його у Дельфійському храмі під омфалом. Варто зазначити, що ці ж лексеми, проте вже у значенні «будь-яка віщунка», було утворено внаслідок генералізаційної метафори.

Метонімічний зв'язок «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт». Від хрематонімів може бути утворено назви для об'єктів, з ними пов'язаних. Цей вид зв'язку не є продуктивним, а утворені епоніми мають подальший метафоричний розвиток. Наприклад, усі моряки з корабля Арго метонімічно отримали найменування укр. *аргонавти* [СІС, с. 78], англ. *Argonaut* [OED], фр. *argonaute* [CNRTL], а потім метафорично так почали називати будь-якого відважного шукача пригод, пор.: «*На око я означив Варю так: аргонавт у Аргентину; маленька авантюриця в поході за набитим портмоне та пригодами, що ведуть до ЗАГСу*» [2].

Метонімія «хрононім-об'єкт». Наявні приклади епонімів, утворених за допомогою часової метонімії. Наприклад, назва сорту груш діал. укр. *михавівки* [ЕСУМ 3, с. 468] зумовлена часом дозрівання цих фруктів – коло свята Михайла (21 листопада). Поява діалектної назви хризантем діал. укр. *димитриці* [ЕСУМ 2, с. 72] зумовлена тим, що квітка цвіте під час свята святого Димитрія (8 листопада). Словами укр. *мартин* [СУМ 4, с. 633], англ. *martin* [EDME, р. 1910] позначають водоплавного птаха, який відлітає коло Дня святого Мартина (11 листопада).

У французькій мові лексема фр. *mercuriale*² [DÉLF, р. 470] позначає суддівські збори після Дня святого Мартина та Великодня, що проходили у середу (нагадаємо, що лексема фр. *Mercredi* [CNRTL] «середа» було утворено від лат. *dies Mercurii* «день Меркурія»). Також ця лексема використовується у значенні «промова президента на цих зборах» [CNRTL], і потім за аналогією так почали називати інавгураційну промову членів прокуратури.

Змішаний тип. У більшості випадків при утворенні епонімів відбувається поєднання декількох видів зв'язку. Як підкреслює С. С. Єрмоленко, «не всі епоніми, як нейтральні, так і стилістично конотовані, можна однозначно віднести до метонімії чи метафори» [6, с. 227]. Також дослідник вказує на можливість одночасної реалізації метонімії та метафори при творенні епонімів: «їхня поява може базуватись водночас і на метонімії, і на метафорі» [6, с. 228].

Метонімічний зв'язок «божество-об'єкт» може поєднуватись із метафорою, оскільки імена богів у поетичних творах набувають додаткових конотацій. Наприклад, слово укр. *зефір* [СУМ 3, с. 562] використовується замість словосполучення «теплий легкий вітер» (лексеми д.-гр. *Zéphyros* або лат. *Zephyrus* позначали божество-покровителя західного вітру, який грекам приносив дощі та бурі, а римлянам – приємне тепло): «Злотінний день стелили бужками львівські взгір'я, промінно мостили дорогу до замку, а небо, як адамашок, тихе й синє, справді весняний лагідний *зефір*» [8]. *Авророю* [СІС, с. 15] поетично називають світанок або вранішню зорю: «Чому дочка, чому мати? Ми з Лілею дві

подруги! Старша й молодша! Так би мовити, вранішня й вечірня аврори ... Галина Аркадіївна. Аврора буває тільки вранішня» [13]. У французькій мові лексема фр. *aurore* [CNRTL] має значення «вранішня зоря» і активно використовується.

Наявні приклади, де типи мотивації мають рівносильний та одночасний вплив. Наприклад, жіночий купальний костюм, що складається з вузького бюстгальтера і плавок (укр. *бікіні* [СІС, с. 116], англ. *bikini* [OED], фр. *bikini* [CNRTL]), було названо на честь атола Бікіні (англ. *Bikini Atoll*). За декілька днів до показу мод, де вперше й був представлений цей вид купального костюму, на атолі Бікіні відбулись випробування ядерної зброї (метонімічний зв'язок «хрононім-об'єкт»). За поясненнями деяких науковців, таку назву бікіні отримав через аналогію вибухової сили бомби та впливу цього купальника на чоловіче лібідо (метафора) [Etym].

Висновки. Метонімія є одним із продуктивних типів семантичної деривації, деономастичної зокрема. Основними типами метонімічного перенесення при творенні епонімів є «божество-об'єкт», «діяч-об'єкт/явище», «заклад-об'єкт/суб'єкт», «місцевість-об'єкт», «народ-об'єкт», «зоонім-суб'єкт», «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт», «хрононім-об'єкт». При творенні деяких епонімів реалізовано декілька типів зв'язків. Такі випадки ми відносимо до змішаного типу.

Найчастотнішими типами метонімічного перенесення є «божество-об'єкт», «діяч-об'єкт/явище» та «місцевість-об'єкт». До непродуктивних типів належать «зоонім-суб'єкт», «об'єкт-об'єкт/діяльність/суб'єкт», «народ-об'єкт», «хрононім-об'єкт». Останній часом актуалізовано тип «заклад-об'єкт/суб'єкт», що можна пов'язати із розвитком економіки та глобалізаційними процесами.

Перспективою подальшого дослідження є можливість виокремлення більш конкретних моделей смислового розвитку, як от «місцевість > продукт харчування», а в їх межах – ще більш конкретних, приміром, «місцевість > марка вина (сиру, тютюну тощо)» [6, с. 222-223], а також вивчення епонімів-неологізмів, які ще не зафіксовані в академічних словниках, проте вже побутують у мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борзяк Д. Варенька, 1927. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/> (дата звернення: 27.03.2022)
2. Гапченко О. А. Когнітивні аспекти метонімії. *Українське мовознавство*. 2016. Вип. 1. С. 53–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2016_1_6. (дата звернення: 27.03.2022)
3. Дзюба М. М. Епоніми в українській науковій термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Луцьк, 2011. 20 с.
4. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь: Около 50 000 слов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Русский язык, 1976. 1096 с.

5. Етимологічний словник української мови: у 7 томах. К.: Наукова думка, 1972–2012
6. Єрмоленко С. С. Мовою власних імен: сучасна українська епонімія в інтерлінгвістичному і міжкультурному контексті. *Українська мова і європейський лінгвокультурний контекст*. 2020. С. 198–233
7. Ковальчук О. П. Структурно-семантичні особливості епонімів англійської та української мов: дис. ... канд. філ. наук. Дрогобич, 2019. 188 с.
8. Косач Ю. День гніву К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2016. 512 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kosach/Den_hnivu/ (дата звернення: 27.03.2022)
9. Мерль Р. Чоловіки під охороною, 1974. URL: <https://chtyvo.org.ua/> (дата звернення: 27.03.2022)
10. Словник іншомовних слів. / За ред. О. С. Мельничука. К.: Головна Редакція Української Радянської Енциклопедії. 1985. 966 с.
11. Словник української мови. В 11 томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
12. Хирівська Г. П. Епоніми в українській фармацевтичній термінології. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3(2). С. 110–116. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2015_3\(2\)__15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2015_3(2)__15) (дата звернення: 27.03.2022)
13. Яновський Ю. Дочка прокурора. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2699> (дата звернення: 27.03.2022)
14. Dauzat A. Dictionnaire étymologie de la langue française. Paris: Larousse. 1938. 762 p.
15. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення: 27.03.2022)
16. Oxford English dictionary on CD-ROM (v. 4.0). Oxford, 2009.
17. Partridge, E. *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. Front Cover. Routledge. 1966. 4218 p. (electr. vers.)
18. Plinius Naturalis Historia. Pliny the Elder. Karl Friedrich Theodor Mayhoff. Lipsiae. Teubner. 1906. URL: <http://www.perseus.tufts.edu/> (дата звернення: 27.03.2022)
19. Rhetorica ad Herennium. URL: <https://archive.org/details/adcherenniumdera00capluoft/page/10/mode/2up> (дата звернення: 27.03.2022)
20. Systema Periodicum. URL: <https://www.phtable.com/?lang=la> (дата звернення: 27.03.2022)

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- Etym – Online Etymology Dictionary
CNRTL – Centre national de ressources textuelles et lexicales
OED – Oxford English Dictionary
EDME – Origins: An Etymological Dictionary of Modern English
SP – Systema Periodicum
ЕСУМ – Етимологічний словник української мови
СІС – Словник іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука
СУМ – Словник української мови: в 11 томах